31. 12. 2020

ID: 112354

Náhrada škody

Zavázat poskytovatele zdravotní péče k náhradě škody bez dostatečně zřejmé příčinné souvislosti jeho jednání (či opomenutí) se škodlivým následkem coby jedné z podmínek vzniku odpovědnosti ve smyslu § 420 obč. zák. by znamenalo nepřípustně ukládat povinnost bez náležitého zákonného podkladu, což by mohlo vést i k protiústavnímu výsledku, resp. k rozporu s principy založenými zejména v čl. 2 odst. 4 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, a v čl. 2 odst. 3 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, podle nichž každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn 25 Cdo 1014/2020 ze dne 31.8.2020)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců: a) V. Š., narozený dne XY, b) L. Š., narozená dne XY, c) V. Š., narozený dne XY, všichni bytem XY, d) L. V., narozená dne XY, bytem XY, všichni zastoupeni JUDr. P.N., advokátkou se sídlem P., proti žalované: Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace, se sídlem J., zastoupená Mgr. P.N., advokátem se sídlem J., za účasti vedlejšího účastníka na straně žalované: Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group, se sídlem P., o 830.000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 12 C 150/2012, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 7. 11. 2019, č. j. 17 Co 175/2018-416, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Okresní soud v Jihlavě rozsudkem ze dne 8. 11. 2017, č. j. 12 C 150/2012-334, zamítl žalobu, jíž se žalobci a) a b) domáhali zaplacení částky 240.000 Kč s příslušenstvím každému a žalobci c) a d) částky 175.000 Kč s příslušenstvím každému, a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky i vůči státu. Neshledal důvodným nárok žalobců na jednorázové odškodnění za smrt N. K., dcery žalobců a) a b) a sestry žalobců c) a d), ve smyslu § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), tj. v době smrti poškozené. Vyšel ze zjištění, že žalovaná při poskytování zdravotní péče přes zjištěnou preeklampsii (změněný průtok krve v cévách placenty) pacientky, opakované vysoké hodnoty krevního tlaku a další subjektivní i objektivní příznaky při kontrolách (poslední proběhla dne 7. 2. 2011) nehospitalizovala gravidní N. K. a včas neukončila těhotenství císařským řezem. N. K. byla dne 8. 2. 2011 přivezena pro velké bolesti břicha a téměř v bezvědomí do nemocnice, kde byl diagnostikován rozvoj eklampsie a HELLP syndromu, těhotenství bylo okamžitě ukončeno císařským řezem, avšak N. K. se již neprobrala k vědomí a dne 9. 2. 2011 zemřela. Při pitvě byla jako příčina smrti stanovena prasklá cévní malformace s krvácením do mozkových struktur. Žalobci dovozují, že pokud by žalovaná postupovala řádně a vyhodnotila adekvátně stav pacientky, N. K. by navzdory cévní malformaci, o které do té doby nikdo nevěděl, nepřišla o šanci přežít. Soud dovodil, že žalovaná postupovala non lege artis, nezjistila-li u N. K. během předchozí hospitalizace a vyšetření v prenatální poradně preeklampsii, což vedlo k tomu, že ji nehospitalizovala a těhotenství neukončila císařským řezem již dne 7. 2. 2011. Ze znaleckých posudků ovšem vyplynulo, že hlavní příčinou smrti N. K. byla cévní malformace a její smrt byla bez ohledu na toto pochybení neodvratitelná, ke krvácení do centrálního nervového systému mohlo dojít i při případném předčasném ukončení těhotenství nebo i v klidu bez závažné příčiny. Ze znaleckého posudku Všeobecné fakultní nemocnice v Praze přitom vyplynulo, že

šance na přežití pacientky při ukončení těhotenství císařským řezem dne 7. 2. 2011 by byla 50 %, postup žalované tak nebyl převažující příčinou smrti, a není proto dána příčinná souvislost mezi jednáním žalované a újmou žalobců jakožto jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu ve smyslu § 420 obč. zák.

Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 7. 11. 2019, č. j. 17 Co 175/2018-416, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve všech zamítavých výrocích a ve výroku o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky, změnil jej ve všech výrocích o náhradě nákladů státu a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Odvolací soud přihlédl především ke znaleckým závěrům, podle nichž bylo příčinou smrti N. K. krvácení z cévní malformace v mozku a vývoj hemocephalu, přičemž malformace nebyla předem diagnostikována a nebylo na ni ani podezření. Ze znaleckého posudku Všeobecné fakultní nemocnice v Praze dále vyplynulo, že byť mělo být těhotenství ukončeno císařským řezem dříve, nejpozději dne 7. 2. 2011, neznamená to, že by k prasknutí cévní malformace nedošlo i při dříve provedeném císařském řezu (již s ohledem na to, že při operaci tlak často kolísá) či třeba i v klidu na lůžku. Naopak, pokud by v mozku N. K. nebyla cévní malformace, nezemřela by při porodu, neboť u zdravé těhotné ženy i takové zvýšení tlaku, jakým trpěla zemřelá, stejně jako rozvoj eklamptického záchvatu nevedou ke smrti rodičky a její stav lze účinnou léčbou zvládnout. Byť vyjádření znalců, jejichž posudky byly v řízení předloženy, se lišily v závěru, zda ze strany žalované došlo k porušení postupu lege artis či nikoliv, vyplynulo z nich, že postup žalované nebyl rozhodující příčinou úmrtí. Soud tedy uzavřel, že odpovědnost žalované za škodu vylučuje právě již absence příčinné souvislosti mezi postupem lékařů a vzniklou újmou. V případě medicínských kauz je obvyklé, že vztah příčiny a následku nelze postavit zcela na jisto, nicméně i tak je třeba jej prokázat alespoň s vysokou mírou pravděpodobnosti či stupněm hraničícím s jistotou, k čemuž v dané věci nedošlo.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali všichni žalobci dovolání, jehož přípustnost dovozují podle § 237 o. s. ř. z toho, že napadené rozhodnutí závisí na otázce hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustalující se rozhodovací praxe a že právní otázka má být dovolacím soudem posouzena jinak. Důvodnost dovolání spatřují v nesprávném právním posouzení otázky příčinné souvislosti. Trval-li odvolací soud na nutnosti splnění podmínky příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a škodou s převažující pravděpodobností více než 50 %, neodpovídá podle dovolatelů tento závěr vyvíjející se judikatuře, reprezentované zejména závěry Ústavního soudu, jakož i vývoji judikatury v dalších evropských zemích. Podpořil-li přitom odvolací soud své rozhodnutí odkazem na stávající rozhodovací praxi, reprezentovanou rozhodnutími Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2217/2017, a ze dne 31. 7. 2014, sp. zn. 25 Cdo 1628/2003, opomněl rozdílnost těchto případů od projednávané věci. Dovolatelé vytýkají odvolacímu soudu, že se náležitě nevypořádal s usnesením Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08, a jeho závěry stran doktríny tzv. „ztráty šance“ a zcela upozadil žalobci připomínaný nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3067/13, a rozhodl zcela v rozporu se zásadami v něm vyslovenými, bez jakéhokoliv zohlednění doktríny ztráty šance, jež lépe vyrovnává slabší postavení poškozených, vychází ze šancí, jež by pacient měl při lékařském postupu lege artis, a je založena na odpovědnosti škůdce v rozsahu, v jakém se podařilo prokázat míru kauzality. Byť v dané věci bylo finální příčinou smrti pacientky mozkové krvácení z prasklé cévní malformace, jednalo se o výsledek celého postupného řetězce příčin a následků. Při dřívějším ukončení gravidity by přitom v souladu se závěry znalců měla N. K. padesátiprocentní šanci na přežití. Odvolací soud tedy měl zohlednit tuto skutečnost a věc posoudit i z hlediska doktríny ztráty šance, pro daný případ zcela přiléhavé. Žalobci navrhli, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, případně je změnil a žalobě vyhověl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, oprávněnými osobami (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1

o. s. ř.) a je přípustné pro otázku tzv. doktríny ztráty šance při nemožnosti dosažení dostatečné jistoty ohledně příčiny úmrtí blízké osoby v důsledku pochybení při poskytování lékařské péče.

Rozhodné hmotné právo se v dané věci podává z ustanovení § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, a věc se posuzuje podle dosavadních právních předpisů, tj. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále opět jen „obč. zák.“), neboť ke škodní události došlo před uvedeným datem.

Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.

Zákonnými předpoklady obecné odpovědnosti za škodu podle tohoto ustanovení jsou porušení právní povinnosti, vznik škody, příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody (objektivní okolnosti, které musí tvrdit a prokazovat žalující poškozený) a presumované zavinění (subjektivní prvek, umožňující škůdci, aby ve sporu uspěl, prokáže-li, že škodu nezavinil). Tyto podmínky musí být splněny kumulativně, tedy jen při jejich současném naplnění vzniká poškozenému nárok na náhradu škody; absentuje-li byť jen jedna z těchto podmínek, žaloba nemůže být úspěšná.

Vztah příčinné souvislosti je naplněn, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, tudíž je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo (conditio sine qua non). Současně však odpovědnost nelze neomezeně činit závislou na kauzalitě, neboť by to mohlo vést k zákonu neodpovídajícímu a ve společenských poměrech neúnosnému ukládání povinnosti nahradit škodu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 2999/2018). Je-li tu více příčin, které z časového hlediska působí následně (jde o tzv. řetězec postupně nastupujících příčin a následků), musí být jejich vztah ke vzniku škody natolik propojen, že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3585/2007, publikovaný pod C 8673 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“). Právně relevantními příčinami tedy nemohou být kterékoli faktické příčiny, sebevíce vzdálené od škodního následku, nýbrž je třeba vyčlenit (izolovat) jen ty příčiny, s nimiž právo spojuje vznik odpovědnosti (tzv. umělá izolace jevů), které jsou pro způsobení následku významné (tzv. gradace příčinné souvislosti) a které podle obvyklého chodu věcí i podle obecné zkušenosti mají zpravidla (typicky) za následek způsobení určité škody (tzv. adekvátní příčinná souvislost). Příčinná souvislost jako jeden z nezbytných předpokladů odpovědnosti za škodu je tedy dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i obecné zkušenosti, respektive poznatků adekvátním následkem protiprávního úkonu či škodní události (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3285/2015, Soubor C 17004). Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je objektivní předvídatelnost škodního následku (srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, uveřejněný pod č. 177/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo v literatuře Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II, 3. vydání, Praha, ASPI, 2002, s. 459, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. 25 Cdo 1222/2012). Tato tzv. teorie adekvátnosti kausálního nexu vychází z toho, že smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je nařídit náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobit nemusel, že mohl jednat jinak. Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je tedy předvídatelnost škodního následku (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2019, sp. zn. 25 Cdo 83/2019). Z tohoto pohledu napadené rozhodnutí odpovídá ustálené judikatuře dovolacího soudu, která již dříve dovodila, že poskytovatel zdravotní péče neodpovídá za nesprávně stanovenou diagnózu či jiný postup tzv. non lege artis, jestliže zdravotní stav pacienta byl takový, že ani řádně zvolený postup při léčbě by trvalému poškození jeho zdraví nezabránil (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 25 Cdo 1778/2009, Soubor C 10109).

Předestřené obecné pojetí příčinné souvislosti se v zásadě prosadí bez ohledu na konkrétní povahu

vzniklé škody, a to již s ohledem na absenci speciální normativní regulace pro určitou oblast škod, byť v rámci uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví ve vztahu k poskytovatelům zdravotní péče a prokazování rozhodných skutečností, včetně příčinné souvislosti, připouští judikatura určité specifické výjimky, zejména možnost obrácení důkazního břemene (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2793/2017), či opodstatněnost případných pravděpodobnostně formulovaných závěrů znalce (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. 25 Cdo 1222/2012, Soubor C 14503). S ohledem na složitost biologických procesů je takováto formulace závěru znalce pochopitelná a v praxi znaleckého dokazování v oboru zdravotnictví nikoli výjimečná, stejně jako to, že nelze vždy trvat na stoprocentním prokázání příčinné souvislosti mezi postupem poskytovatele zdravotní péče a úmrtím pacienta, nicméně existence příčinné souvislosti musí být prokázána s vysokou mírou pravděpodobnosti, musí se jednat o příčinu převažující, nestačí tu pouhá naděje na vyléčení, či obecné konstatování obvyklé 50 % pravděpodobnosti vyléčení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 25 Cdo 164/2018, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2019, sp. zn. 25 Cdo 2217/2017).

Značná složitost procesů v lidském těle, omezenost lidského poznání, individuální rozdíly mezi fyziologií každého člověka i faktory ovlivňující jeho zdravotní stav mohou nepochybně v řadě případů činit obtížně seznatelným veškeré skutečnosti podstatné pro posouzení existence příčinné souvislosti ve výše předestřeném pojetí jakožto nezbytného předpokladu pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu škody vůči zařízení poskytujícímu zdravotní péči. Teorie ztráty šance, jejíhož použití se dovolatelé dožadují, reaguje na obtíže s jednoznačným zjištěním kauzality, jež jsou zvláště obtížně překonatelné ve sporech týkajících se dopadů pochybení v medicínských sporech. Ve svém důsledku ovšem přináší jinak koncipované (v tomto je třeba poněkud korigovat náhled dovolatelů na podstatu dané teorie) pojetí újmy, kterou je již právě ona ztráta šance, nikoliv samotný zdravotní následek. Jak zdůrazňuje odborná literatura, nejedná se o procesní nástroj ke snížení důkazního standardu, ani o tzv. probabilistickou proporcionální odpovědnost vycházející při stanovení existence příčinné souvislosti z pravděpodobnosti, v jaké bylo určité jednání příčinou určitého následku, což se následně promítá i do roviny výše určení náhrady újmy (viz Doležal, A., Doležal, T.: Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 184 a s. 186). Újmou v pojetí této teorie tedy není skutečně způsobná újma, ale již sama ztracená příležitost (šance), čemuž odpovídá též to, že kompenzována může být právě tato ztracená příležitost (převedeno do kontextu řešeného sporu, újmou by nebylo úmrtí N. K., ale ztráta šance na její přežití). Stěžejní pro danou teorii, snažící se překlenout problém prokázání příčinné souvislosti se vzniklou újmou, tedy je umělá konstrukce šance jako právního statku (k tomu viz též Melzer, F., Tégl, P. a kol.: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 - 3081. Praha: Leges, 2018, s. 498). Ve vztahu k této újmě je pak posuzována příčinná souvislost s protiprávním jednáním (jinak řečeno, nezkoumá se existence příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vzniklou újmou na zdraví či na životě, ale mezi protiprávním jednáním a újmou v podobě ztráty šance na uzdravení, respektive přežití). Lze dodat, že i v evropském kontextu přitom tato doktrína, v podstatě přelévající procesní institut míry důkazu do hmotného práva, budí značné kontroverze (k tomu viz Koziol, H.: Harmonisation and fundamental questions of European tort law, Wien: Jan Sramek Verlag, 2017, s. 106 a násl.) a nelze ji jednoznačně mít za odpovídající vývoji evropské rozhodovací praxe [k rozdílnému přístupu k dané teorii v jednotlivých státech viz též Infantino, M., Zervogianni, E. (eds): Causation in European Tort Law, Cambridge Univerity Press, 2017, s. 644], jak bez bližšího upřesnění tvrdí dovolatelé. Ostatně též v britské soudní věci – Gregg v. Scott, rozhodnutí House of Lords z roku 2005, kterou ve svých úvahách o aplikovatelnosti dané teorie zmínil Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08, byla v konečném rozhodnutí, stejně jako v předcházejících obdobných sporech, doktrína ztráty šance odmítnuta [viz Holčapek, T.: Dokazování v medicínskoprávních sporech, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 179, či Oliphant, K.: Anglické právo a proporcionální odpovědnost in Tichý, L. (eds) Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod, Praha: Univerzita Karlova, 2010, s. 37].

Měla-li by takto pojímaná teorie ztráty šance být inkorporována do vnitrostátní soudní aplikační praxe, bylo by třeba již s ohledem na základní princip vázanosti soudu zákonem pro ni najít oporu v příslušných zákonných normách (v projednávané věci tedy v zákonu č. 40/1964, občanském zákoníku, účinném v době škodní události) a jejich interpretaci. V tomto směru nelze přehlédnout, že ztráta šance není právním statkem explicitně chráněným normami občanského práva, respektive úpravou odpovědnosti za škodu. Občanský zákoník předjímal v rámci regulace civilních deliktů náhradu hmotné škody (ve formě skutečné škody a ušlého zisku nahrazovaných podle § 442 obč. zák.), dále škody na zdraví prostřednictvím specifických nároků odvozených od povahy utrpěné škody a jejich dopadů na život poškozeného (§ 444 a násl. obč. zák.), a dále náhrady poskytované v případě usmrcení blízké osoby (§ 444 odst. 3 obč. zák.). Ztráta šance na uzdravení (respektive na to, že nedojde k život ohrožující komplikaci a blízká osoba přežije) není s uvedeným chráněnými hodnotami totožná, nejedná se přímo o újmu na zdraví, životě či majetku, ale o svébytný druh abstraktní újmy bez jasného odrazu ve faktickém světě, jejíž kompenzaci relevantní právní úprava náhrady škody explicitně nepředjímá. Na nejasnost právní povahy této újmy a rozdílné názory řady teoretiků poukazují například též Tomáš Doležal a Adam Doležal v článku Problematika využití teorie ztráty šancí (Časopis zdravotnického práva a bioetiky 1/2017, s. 44) či Helmut Koziol ve svém příspěvku Problémy příčinnosti (publikovaném ve sborníku Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě, edt. Tichý, L. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2005, s. 117).

Nabízí se úvaha, zda je možné nalézt opodstatnění pro revizi dosavadního pojetí škody a za pomoci jiného než jazykového výkladu daných ustanovení, zejména podle jejich smyslu a účelu (k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2020, sp. zn. 32 Cdo 646/2018) dospět k závěru o ztrátě šance jako specifického právního statku chráněného normami civilního deliktního práva, zejména zda by v daném případně obstál analogický výklad zmíněných norem, který by i ztrátu šance umožnil subsumovat pod ustanovení zakládající povinnost k náhradě utrpěné škody. V tomto směru je třeba připomenout, že odpovědnost za škodu podle rozhodné úpravy v zákoně č. 40/1964 Sb. ze své podstaty směřovala k reparaci protiprávním jednáním narušeného právního stavu, případně ve výslovně stanovených případech k poskytnutí satisfakce (Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I, II, 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, komentář k § 420, s. 1202), aniž by na ni bylo pohlíženo jako na abstraktní, od reality odtržený institut, byla naopak imanentně spjata s újmou vzniklou poškozenému (srov. přiměřeně Holčapek, T.: Dokazování v medicínskoprávních sporech, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 172), přičemž mimo funkci reparační (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 25 Cdo 652/2015, Soubor C 14938) plnila též funkci prevenční spočívající v ovlivňování jednání osob tak, aby ke vzniku škody nedošlo (viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 179/2018). Ztotožnění narušeného stavu zakládajícího odpovědnostní vztah mezi pacientem a poskytovatelem zdravotní péče se ztrátou šance na uzdravení či vyhnutí se zdravotním komplikacím jako specifického právního statku by předně neumožňovalo zákonným způsobem předjímanou reparaci, neboť by nebylo možné určit faktickou újmu, od níž se odvíjí stanovení náhrady. Myslitelná by byla toliko od potenciální újmy odvozená satisfakce, jež by se nutně pohybovala v rovině hypotetických úvah a spekulací s ohledem na nemožnost postihnout veškeré relevantní faktory působící na konkrétního člověka. Akceptace ztráty šance jako samostatného právního statku by sebou přinesla řadu dalších dopadů - možnost souběžného uplatnění nároků na náhradu škody způsobené ztrátou šance a na náhradu skutečně nastalé škody na zdraví či životě nebo možnosti uplatnění nároku na kompenzaci i v případě, že k samotnému negativnímu následku nakonec nedošlo a újma ve faktické rovině vůbec nenastala, nárokovaná náhrada by se tak mohla multiplikovat či být poskytována bez vazby na reálně utrpěnou újmu, což by se ve své podstatě vymykalo koncepci náhrady škody a míjelo s její reparační funkcí. Rovněž by bylo třeba nalézt opodstatnění z hlediska systematiky právního řádu pro to, aby byla táž úprava nároků z civilních deliktů aplikována rozdílně ve vztahu k oblasti medicínskoprávních sporů, ve vztahu k nimž je daná doktrína nejčastěji vzpomínána (viz shora zmíněné texty a níže uvedená

rozhodnutí Ústavního soudu) a v rámci níž se její aplikace dožadují dovolatelé, a nikoliv ve vztahu k jiným situacím, v nichž může protiprávní jednání jednoho snížit šance jiného na dobrý zdravotní stav či přežití, a konstruovat tak bez adekvátního normativního podkladu specifickou variantu přísné odpovědnosti, aniž by se v tomto případě jednalo o zákonem vyjádřený právněpolitický zájem na širší přístup k ochraně osob postižených škodlivými událostmi (k vyjádření zájmu na striktnější formě ochrany prostřednictvím speciální skutkové podstaty náhrady škody viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2011, sp. zn. 25 Cdo 2543/2010, Soubor C 9749). Založení specifické formy újmy výlučně v medicínskoprávních sporech (bez náležitého normativního zmocnění) by tedy bylo značně arbitrární a neobstálo by jako systémově konformní řešení, což by ostatně bylo možné říci o jejím případném vztáhnutí na veškeré újmy na životě nebo zdraví, neboť i u hmotné škody by mohla vyvstávat otázka, zda její povaha jednoznačně vylučuje, aby se ve vztahu k ní uplatnila doktrína ztráty šance, a zda existuje náležitý právní důvod pro rozdílně pojímané následky protiprávního jednání z pohledu totožné úpravy civilních deliktů. Pokud by pak ztráta šance měla být v zájmu jednotného výkladu dotčených norem vztažena ke všem typům škody (tj. i hmotné), pak by stěžejní reparační funkce náhrady škody byla v podstatě potlačena ve prospěch satisfakční, spory z civilních deliktů posunuté do hypotetické a spekulativní roviny potenciálních újem v podobě ztráty šance by ve svém důsledku vedly ke značné právní nejistotě, k rozhojnění sporů a obtížné předvídatelnosti práva, jakož i rozmělnění preventivní funkce náhrady škody, neboť pro jednajícího by v řadě situací mohlo být obtížně rozlišitelné, zda jeho počínání není s to ovlivnit šance jiného na zachování či kvalitu hmotných nebo nehmotných statků jiného. S přihlédnutím k širšímu kontextu dopadů akceptace ztráty šance jako specifického právního statku se tedy nejeví důvod přiklonit se k natolik extenzivnímu pojetí škody ve smyslu § 420 obč. zák., pod nějž by ji bylo možné podřadit.

Ohledně dovolateli odkazovaných rozhodnutí Ústavního soudu je pak třeba uvést, že první z nich (ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08) je usnesením, nikoli nálezem, a proto v něm vyjádřený názor ohledně prokazování příčinné souvislosti ve sporech o náhradu újmy na zdraví způsobené při poskytování zdravotní péče – navíc učiněný nad rámec důvodů pro odmítnutí ústavní stížnosti směřující pouze do výroků o náhradě nákladů řízení – nelze považovat za obecně (precedenčně) závazný (viz k tomu nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05, nebo ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10, bod 14, srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4257/2018). V nálezu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3067/13, se pak Ústavní soud vyslovoval zejména k tomu, že stanovení koncepce příčinné souvislosti je právní otázkou, a nikoliv otázkou skutkovou, jež se vymyká dovolacímu přezkumu, byť v této souvislosti poukázal na rozdílnost různých teorií a právních názorů, jak k dané otázce přistupovat, a v této souvislosti zmínil též doktrínu ztráty šance, jakožto názoru minoritního, nedeklaroval současně, že by právě tato doktrína byla jediným možným ústavně konformním přístupem při řešení otázky problematického zjišťování příčinné souvislosti. V obecné rovině přitom Ústavní soud se při řešení otázky kauzality opakovaně přihlásil k teorii podmínky (viz výše) jakožto optimálního způsobu zjišťování příčinné souvislosti (viz nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 4106/16, usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2016, sp. zn. III. ÚS 554/16).

Nejvyšší soud nepřehlíží, že byť dovolatelé prosazují doktrínu ztráty šance, vyjadřují současně též názor, že by odpovědnost lékařského zařízení za postup non lege artis měla být stanovena v rozsahu, v jakém se podařilo prokázat míru pravděpodobnosti příčinné souvislosti s újmou utrpěnou pacientem, respektive jeho blízkými. Usilují tedy o revizi výše předestřených závěrů vyslovených k otázce příčinné souvislosti v tom smyslu, že k povinnosti nahradit škodu by byla povolána v medicínskoprávních sporech i osoba, u níž není jisté, zda její jednání bylo vůbec podstatnou příčinou utrpěné újmy, což zcela odporuje základní premise dané ustanovením § 420 odst. 1 obč. zák., podle nějž každý odpovídá za škodu, k jejímuž vzniku dal příčinu porušením právní povinnosti (a to kupříkladu i z části), nikoliv tedy, kterou toliko mohl způsobit (ať již z části či v plném rozsahu). Na problematičnost takového přístupu, o němž teorie hovoří též jako o probabilistické proporcionální

odpovědnosti, jenž nenašel jednoznačnou odezvu ani v zahraničních úpravách, upozorňuje opět též odborná literatura (viz Doležal, A., Doležal, T.: Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 186, či Holčapek, T.: Dokazování v medicínskoprávních sporech, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 184). Nelze ztrácet ze zřetele, že právě kauzalita je stěžejní spojnicí mezi škodní událostí na straně jedné a újmou na straně druhé, jejíž existence vylučuje arbitrárnost soudního rozhodování, jakož i zajišťuje účinné naplňování výše zmíněných funkcí náhrady škody. Provázání odpovědnosti poskytovatele zdravotní péče s pouhou potenciální příčinou, o níž není jednoznačně zřejmé, zda vedla ke vzniku škody či nikoliv, by (obdobně jak bylo uvedeno výše v souvislosti s dopady akceptace doktríny ztráty šance) přesunulo spory z civilních deliktů do sféry odhadů až spekulací, neboť v rovině přispění by bylo možné vysledovat velké množství různých faktorů, řada z nich by ani nebyla dostatečně zjistitelná a stanovení míry vlivu každého z nich v každém individuální případě by bylo pouhým více či méně přesným odhadem (kupříkladu na fyzický stav člověka může mít krom dílčího pochybení v léčbě v různé míře vliv též jeho životospráva, fyzická kondice, věk, genetické dispozice, vystavování různým škodlivým látkám, stres, infekce apod.). Takto přísné a koncepci civilních deliktů vymykající se pojetí odpovědnosti zdravotnických zařízení za škodu by svým způsobem mohlo být kromě jiného i kontraproduktivní, odpovědnost za pouhé přispění (nikoliv samu příčinu) by mohla odrazovat od realizace úkonů, u nichž v návaznosti na další, potenciálnímu škůdci neznámé, faktory, může snadno dojít ke vzniku újmy. V tomto směru nelze přehlédnout ani absenci zákonnou normou vyjádřeného právněpolitického zájmu na založení širšího rozsahu odpovědnosti poskytovatelů zdravotní péče oproti ostatním potenciálním škůdcům (k tomu viz obdobně argumentaci uvedenou výše), jaký například vyjádřil zákonodárce v § 2925 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), který by opodstatňoval natolik široké pojetí odpovědnosti za škodu, jež by umožňovalo postihovat i toho, kdo pouze v určité míře mohl přispět ke vzniku škodlivého následku, a přenášet tudíž na zdravotnická zařízení (a v důsledku tak na veřejné prostředky, z nichž je zdravotní péče financována) riziko vzniku újmy ve větší míře než na jiné škůdce. Nelze přehlédnout, že i ve zmíněné úpravě v § 2925 o. z. zákonodárce zavazuje k náhradě škody pouze toho, kdo významně zvýšil nebezpečí, tedy nikoliv každého, jehož jednání mohlo v určité, třeba zanedbatelné míře, přispět ke škodlivému následku. Žádá-li si nová speciální úprava výslovně určité kvalifikované přispění ke vzniku škody, tím méně se jeví akceptovatelné, aby předchozí obecná úprava, aniž by tuto možnost jakkoliv zmiňovala, byla vlastně již ex post vykládána tak, že by byl k odpovědnosti povoláván každý, jehož počínání by s určitou mírou pravděpodobnosti mohlo být v příčinné souvislosti s utrpěnou újmou.

Nadto lze dodat, že i pokud by měl být akceptován požadovaný probabilisticko proporcionální přístup, bylo by třeba mít ve shodě s názory vyslovenými v odborné literatuře (viz Koziol, H.: Harmonisation and fundamental questions of European tort law, Wien: Jan Sramek Verlag, 2017, s. 103, Bydlinski, F.: Causation as a legal phenomenon, in Tichý, L. (ed): Causation in Law, Praha: Karlova Univerzita, 2007, s. 19) za to, že je-li kauzalita detekovatelná toliko v rovině pravděpodobnostní (tzn. ve slabším než obvykle požadovaném stupni), lze mít nastoupení odpovědnosti za škody za opodstatněné tehdy,
jsou-li ostatní předpoklady vzniku odpovědnostního vztahu přítomny ve značné intenzitě, což si žádá zejména též to, aby adekvátnost příčiny a následku (k obecnému pojetí adekvátnosti viz výše) byla zcela zřejmá, tedy že potenciální škůdce si velmi dobře musel být vědom rizikovosti svého počínání, tedy mohl velmi dobře předvídat, že jeho jednání může vést k určitému škodlivému následku. Přeneseno do kontextu řešeného sporu, nebylo-li ani podezření na cévní mozkovou malformaci, pro zdravou ženu by nebylo nastalé zvýšení tlaku před porodem a v jeho průběhu kritické a život ohrožující, nastalá komplikace vedoucí ke smrti N. K. není obvyklým následkem daného stavu a nebyla predikovatelná, pak by v předestřeném pojetí nemohlo být ani případné protiprávní jednání lékařů, které by jí nedalo padesátiprocentní šanci na přežití, adekvátní příčinou ani v probabilisticko-proporcionálním pojetí.

Lze tedy uzavřít, že zavázat poskytovatele zdravotní péče k náhradě škody bez dostatečně zřejmé příčinné souvislosti jeho jednání (či opomenutí) se škodlivým následkem coby jedné z podmínek vzniku odpovědnosti ve smyslu § 420 obč. zák. by znamenalo nepřípustně ukládat povinnost bez náležitého zákonného podkladu (k extenzivnímu či analogickému výkladu zákonných norem přitom soud neshledal důvody), což by mohlo vést i k protiústavnímu výsledku, resp. k rozporu s principy založenými zejména v čl. 2 odst. 4 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, a v čl. 2 odst. 3 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, podle nichž každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Dovolatelům lze sice přisvědčit v požadavku na individuální posouzení každého medicínského sporu, avšak Nejvyšší soud, aniž by chtěl jakkoliv zlehčoval tragičnost jejich osobní, jistě velmi hluboké, ztráty, nemůže slevit z obecné zásady, že posouzení každého sporu musí být zároveň zasazeno do kontextu relevantních právních norem a jejich ustáleného výkladu tak, aby mezi posouzením jednotlivých případů nevznikaly z právního hlediska nedůvodné rozdíly.

Rozhodnutí odvolacího soudu je tudíž ze všech těchto důvodů věcně správné, dovolání tedy nebylo podáno důvodně a dovolací soud je podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)